

РІВНЕНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ГУМАНІТАРНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ

**О Н О В Л Е Н Н Я З М І С Т У , Ф О Р М Т А
М Е Т О Д І В Н А В Ч А Н Н Я І В И Х О В А Н Н Я
В З А К Л А Д А Х О С В І Т И**

Збірник наукових праць

Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 23

Заснований в 1996 році

Рівне – 2002

ББК 74.20

О - 59

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в закладах освіти: Збірник наукових праць.

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 23. — Рівне: РДГУ, 2002. — 180 с.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і практики розвивального навчання, а також з питань педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

Головний редактор доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АПСН

Мітюров Борис Никифорович (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор психологічних наук, професор, член-кореспондент АПН України **Бех Іван Дмитрович** (Інститут проблем виховання АПН України);

доктор педагогічних наук, професор **Будний Богдан Євгенович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор **Воробйов Анатолій Миколайович** (заступник головного редактора, Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор, дійсний член АНВШ України **Дем'янчук Анатолій Степанович** (Рівненський економіко-гуманітарний інститут);

доктор педагогічних наук, професор **Коваль Ганна Петрівна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Лисенко Неля Василівна** (Прикарпатський педагогічний університет ім. В. Стефаника);

доктор педагогічних наук, професор **Лісова Світлана Валеріївна** (Рівненський державний гуманітарний університет);

доктор педагогічних наук, професор **Павлютенков Євген Михайлович** (Запорізький обласний інститут удосконалення вчителів)

доктор психологічних наук, професор **Пасічник Ігор Демидович** (Університет "Острозька Академія");

кандидат педагогічних наук, професор **Поніманська Тамара Іллівна** (Рівненський державний гуманітарний університет)

доктор психологічних наук, професор **Савчин Мирослав Васильович** (Дрогобицький державний педагогічний інститут ім. Івана Франка);

доктор психологічних наук, професор, дійсний член МАПН **Сергєєв Олександр Васильович** (Запорізький державний університет)

доктор педагогічних наук, професор **Сметанський Микола Іванович** (Вінницький державний педагогічний університет ім. М. Коцюбинського);

доктор педагогічних наук, професор **Терещук Григорій Васильович** (Тернопільський державний педагогічний університет ім. Володимира Гнатюка);

кандидат педагогічних наук, професор, член-кореспондент АПСН **Тищук Віталій Іванович** (Рівненський державний гуманітарний університет);

кандидат педагогічних наук, професор **Янцур Микола Сергійович** (заступник головного редактора, відповідальний секретар, Рівненський державний гуманітарний університет).

Затверджено Вченою Радою Рівненського державного гуманітарного університету (протокол № 3 від 31.10.2002 р.).

Збірник затверджений ВАК України як наукове фахове видання, в якому можуть публікуватися результати дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора і кандидата наук з педагогіки (постанова Президії ВАК України №1-05/7 від 9.06.1999 р. та додаток до постанови ВАК України від 11.10.2000 р. № 1 – 03/8).

За достовірність фактів, дат, назв і т. п. відповідають автори статей. Думки авторів можуть не збігатися з позицією редколегії. Рукописи рецензуються і не повертаються.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31.

Рівненський державний гуманітарний університет

ISBN 966 — 7281 — 07 — 4.

© Рівненський державний гуманітарний університет, 2002

“Not by Note” (USA)? “Нотная грамота”, “Музыкальная шкатулка”, “Шарманщик” (Россия), Encore 4.0, Midisoft Studio 4.0 for Windows 95/98, “Note Worthy Composer”, “Маэстро+”. Музичні редактори відкривають школярам можливості для експериментування з електронними звуками. Прикладом можуть бути: “Шарманщик”, який давно використовується у навчальному процесі для створення музики, а також програма для молодших школярів - “Музыкальная шкатулка” (ознайомлення з тембром 16 музичних інструментів), “Маэстро+” та ін.

Застосовуючи музичні та графічні засоби (використовуючи різні органи чуття: зір та слух), активізуємо увагу учнів на різницю між музичними та немусичними звуками, на систему запису музичного звука нотними знаками, демонструємо різноманітність засобів звуковидобування на різних інструментах, тембральні різновиди та сімейства музичних інструментів, активізуємо увагу на звуковисотності та відтворенні її на нотному стані, у нотах і ключах. За допомогою синтезатора, який регулює музичний колір звуків, тональність тощо., учень може створити композицію, задаючи систему виразних засобів музики, використовуючи програми музичного редактора “Note Worthy Composer”, “Нотная грамота”, “Музыкальная шкатулка”, “Шарманщик”. Тут вводиться поняття про знакову систему запису музичних звуків: ноти та місце їх розташування – нотний стан, назви музичних звуків і нотних символів. Здійснюється ознайомлення з системами назв звуків і нот за літерами латинського алфавіту. Все це цікаве для учнів, оскільки до використання комп’ютера у навчальному процесі учні практично не мали можливості працювати на уроках над створенням музики.

Для використання комп’ютерних програм педагогу потрібно зробити ретельний аналіз запропонованого навчального матеріалу, розробити методику проведення таких уроків, провести аналіз засвоєних учнями знань із застосуванням комп’ютерних програм.

Розглянемо розроблений факультативний курс із застосуванням музичного редактора Midisoft Studio 4.0 for Windows 95/98 для учнів середніх класів з вивчення музичної грамоти, в якому вводяться основні терміни та поняття, необхідні для використання музичного редактора: звукова карта, секвенсор, синтез музичних звуків. Особлива увага приділена опису порядку роботи з музичним редактором. Ця програма дозволяє працювати з оцифрованим звуком. Музичний редактор тримає у собі всі типові атрибути будь-якої подібної програми: вікно для запису музичних композицій у традиційній формі нот і музикальних символів на нотному стані. Для спрощення подальшої роботи введені терміни, якими учень надалі буде оперувати. Ребро тривалості - лінія, що з’єднує штилі групи нот і визначає їхню тривалість. Рядок – нотний стан із 5 лінійок. У цьому редакторі діти можуть працювати на макеті партитури фортепіано, організовувати звучання потрібних інструментів, а також робити відповідні написи. На кнопках палітри зображені ноти, паузи, знаки альтерації, за допомогою яких учень може творити свою музику. Для кожної партії є можливість організувати звучання потрібного музичного інструмента, а також відповідні написи. Також є стовпець Volume, який застосовується для настроювання гучності звучання кожного окремого інструмента. Ця програма має вікно мікшера, вікно отисків фортепіанних клавіш. Midisoft Studio 4.0 for Windows 95/98 дозволяє завантажувати, редагувати, і зберігати MIDI – файли, транспортувати устрій інструментів, управляти темпом відтворення музики, регулювати рівні голосності й дуже багато інших операцій. При роботі з музичним редактором Midisoft Studio 4.0 for Windows 95/98 за розробленим факультативним курсом учні не тільки якісно, інтенсивно вивчають музичну грамоту, але можуть писати музику. Існують різні версії цієї програми - Midisoft Studio 4.0, Midisoft Studio 4.5, Midisoft Studio 6.1, але вони незначно відрізняються одна від іншої. Учень за допомогою цих музичних редакторів може стати молодим композитором, відкрити свої можливості при створенні музичних творів, при цьому учень розвивається, збагачує свій культурний потенціал.

Досвід впровадження факультативного курсу на базі музичного редактора Midisoft Studio 4.0 for Windows 95/98 в середніх класах свідчить, що комп’ютер є перспективним інструментом у музичному навчанні і вихованні підлітків, сприяє творчому розвитку школярів, розширює їхній кругозір, формує світогляд.

ЛІТЕРАТУРА

1. Белявіна Н.Д. Теорія музики у комп’ютерному класі. //Комп’ютер у школі та сім’ї. – 1999. – № 3.
2. Кабалецький Д.Б. Як розповідати дітям про музику? //Муз. Україна, 1981.
3. Сокол И., Шип С. Компьютер – помощник в музыкальном обучении // Информатика и образование. – 1990. – №2.
4. Труды II Международного конгресса ЮНЕСКО. Информатика и образование. Политика в области образования и новые технологии: В 4 т.: – М.: Глобус, 1997.

Одержано редакцією 15.04.2002.

ФІЛОСОФСЬКО-ПЕДАГОГІЧНА СУТНІСТЬ ГУМАНІСТИЧНОГО ВИХОВАННЯ

Необхідність формування гуманістичної соціальної свідомості посилює актуальність проблем виховання. Відомо, що нові світоглядні установки суспільства не можна створити штучно, запозичити в інших народів, перенести з минулого. Зростаюча потреба у творчій особистості, здатній до самовизначення і саморозвитку, вступає у протиріччя з реаліями технологізації економічного і соціального життя. Виявилися ілюзорними очікування швидкого „олюднення” суспільства в процесі демократичних перетворень.

Відповідний кризовий стан переживає педагогічна наука, яка продовжує декларувати як ціль, прийнятій оптимістично-декларативний штамп „всебічно розвиненої особистості” всупереч соціально-педагогічним реаліям. Водночас, сучасна педагогічна ідеологія за змістом сповнена іншого роду штампів – критики бездуховності та інших негативних явищ без належного аналізу і висновків щодо того, як їх уникнути чи подолати.

Для розробки теоретичних засад сучасного виховання методологічне значення мають ті напрями філософії, що вивчають сутність людини, її буття, зв'язку з іншими людьми, культурами. Адже кризу педагогіки значною мірою зумовила ідеологізація методологічних основ педагогіки, коли головними парадигмами були: формуюче виховання, погляд на дитину як об'єкт, якому прищеплюються необхідні соціально визначені якості, прямий стиль управління процесом розвитку особистості тощо.

До актуальних напрямів сучасної філософії належить синергетична методологія, яка формує новий стиль наукового мислення, що характеризується еволюційністю, нелінійністю, холистичністю. Людина у синергетичній парадигмі виступає як відкрита система, в якій детерміновані та стохастичні процеси взаємодіють, спрямовуючись до гармонії. Синергетичний підхід дозволяє виокремити основну проблему сучасної педагогіки – проблему відкритості педагогічного знання і перетворення його в гуманістичне самокерівництво освітньою діяльністю. На протигагу традиційному – замкненому типу освіти – педагогічна синергетика у відкритій освіті вбачає його продовження й розвиток. На необхідність гуманізації освіти вказував ще А. Швейцер: „У сучасному викладанні та сучасних шкільних підручниках гуманність відтісна у найтемніший куток, наче перестало бути істиною, що вона є найелементарнішим і суттєвим у вихованні людської особистості, як ніби немає ніякої необхідності у тому, щоб усупереч впливу зовнішніх обставин зберегти її для нашого покоління” [4, 244].

Згідно із синергетичним ученням, розвиток будь-якої системи є процесом внутрішнім і спонтанним. Отже, розвивати особистість неможливо поза нею, можна лише спрямовувати її саморозвиток у напрямку руху до рівноваги стосовно всіх ієрархічних систем, у якій вона включена. Це положення пояснює необхідність переходу до гуманістичного виховання, заснованого на суб'єкт-суб'єктних відношеннях, опосередкованому характері діяльності вихованця, спрямованої на розвиток дитини. Доречно зауважити, що педагог набуває значення свідомого чинника виховного середовища тоді, коли він своєчасно виокремлює й аналізує розриви стану рівноваги у саморозвитку вихованця і може за допомогою відповідних педагогічних засобів спрямувати його від хаотичного до впорядкованого розвитку. Відтак, сам вихователь як частина системи, що перетворюється, повинен розвиватися, без цього унеможливується впорядкування оточуючого дитину середовища педагогічними засобами.

Відтак, „у школу має прийти оновлена науково-педагогічна методологічна парадигма, спрямована на реалізацію проектних форм взаємодії педагогів і школярів, на вдосконалення культури спілкування вчителів, їхньої здатності коректно розв'язувати складні навчальні і позанавчальні ситуації”, – наголошує В.Г. Кремень у статті „Педагогічна наука: час методологічної рефлексії”.

Дослідники робіт у галузі теорії виховання наголошують на тому, що основні поняття гуманістичного виховання транслуються з різних галузей гуманістичних знань. Зокрема, поняття „гуманізм” – загальна філософська категорія, „гуманність” – етико-психологічне поняття, „гуманізація” – одна з найважливіших соціальних характеристик, що включає „комплекс філософських, етичних, соціально-психологічних та ідейно-політичних установок” (С.М. Шиянов). Автори доходять висновку про неправомірність наукового використання виразу „виховання гуманізму”, оскільки як особистісно орієнтована система поглядів, „своєрідний ідеал світоустрою” він може втілюватися у широких соціальних програмах, спрямованих на людину, але не виховуватися. Натомість „виховання гуманності” є розвиток „комплексу особистісних якостей, що обумовлюють ставлення людей одне до одного, до суспільства, до себе” [5].

І.О. Колеснікова визначає гуманність як „виявленість позиції людини принципу гуманізму, як способу існування, реалізуючи який людина орієнтується на повноту людського буття, стаючи цілісним суб'єктом життєдіяльності, основною цінністю і смыслом якої є гармонізація свого існування з контекстом буття інших людей”. Даний рівень розвитку, підкреслює автор, характеризується відчуттям цінності, значущості кожної людини „як варіативного прояву багатоманітності людської сутності” і водночас – із відповідальністю кожного „за якість свого існування” [2, 125].

Академік І.А. Зязюн відзначає холистичність гуманістичної концепції, на протигагу статичності безособистісного ставлення до людини в кодоцентрованому підході, у межах якого розвиток особи, її

соціалізація й професіоналізація відбуваються з позицій максимальної суспільної користі [1, 7]. Отже, у гуманістичній парадигмі людина постає не як сукупність окремих властивостей, а як цілісна особистість.

Значне місце у методології педагогіки посідає філософсько-антропологічне знання, яке обґрунтовує системно-цілісний підхід до вивчення людини в новій історичній ситуації, на новому рівні розвитку наук про людину. У філософській антропології людина розглядається як істота незалежна і самостійна, тобто здатна до самовизначення, здійснення індивідуального вибору та самореалізації, яка творчо впливає на об'єктивну реальність. Відповідно виховання співвідноситься з духовним буттям людини як спеціально організований педагогічний процес, у якому реалізуються соціально-педагогічні цілі, створюються умови для повноцінного духовного життя вихованців, максимальної реалізації їх природних здібностей.

Л.М. Лузіна на основі аналізу ідей антропології у філософії дає антропологічну інтерпретацію компонентів структури процесу виховання з позицій педагогіки Буття. Зокрема, на противагу гносеологічному підходу, антропологічна інтерпретація змісту виховання означає співвіднесення його з людиною, її духовним буттям, смыслом життя, з індивідуальними життєвими орієнтирами вихованців, а методи виховання будуються на основі діалогу і за своєю суттю й призначенням схожі на психотерапевтичні, оскільки створюють умови для самовиявлення і самореалізації.

На нашу думку, досить актуальною і перспективною для подальшої власне педагогічної розробки є ідея стосовно надання онтологічного змісту формам організації процесу виховання. За основу взято положення О.Ф. Больнова про „нестійкі форми буття”, коли порушується звичний хід життя людини, виникає сильне переживання, своєрідне відкриття, переоцінка цінностей. Зауважимо, що нині не лише філософи, а й психологи наголошують на тому, що найвища форма духовної діяльності має катарсичний характер.

Окремі дослідники проблеми гуманістичного виховання схильні виокремлювати мету-ідеал – виховання особистості всебічно і гармонійно розвинутої – як статичну характеристику особистості та її динамічну характеристику, пов'язану із саморозвитком і самореалізацією. Відтак визначається специфіка мети гуманістичного виховання – „створення умов для саморозвитку і самореалізації особистості в гармонії з собою і суспільством” (Є.М. Шиянов, І.Б. Котова). У такій меті виховання, на думку авторів, акумулюються світоглядні позиції суспільства стосовно особистості і свого майбутнього [5, 59].

Етимологічний аналіз поняття „гуманізм” як „людський”, „людяний” вказує на визнання людини вищою цінністю і доводить, що гуманізм – ціннісна категорія. Стосовно філософії гуманістичного виховання, то до її провідних цінностей слід віднести особистості педагога і вихованця. Ціннісний чинник є одним із визначальних у гуманістичній парадигмі виховання. Поруч з аналізом гуманізму як явища суспільного життя, буття (онтологічний аспект) важливим є філософське осмислення цінності людського буття, особистісних взаємин (аксіологічний аспект).

Згідно з головними аксіологічними ідеями, сутність людини може бути представлена системою цінностей, яка склалася у неї, спонукає до дій, є головним орієнтиром у виборі цілі діяльності. Ця система цінностей складається, з одного боку, залежно від оточуючої дійсності, з другого – від соціальної сутності людини та духовно-моральних, економічних і політичних суспільних відносин, а з третього – від зв'язку людини з надособистісними, загальносвітовими, вищими духовними цінностями, що існують трансцендентально. Аксіологічні орієнтири втілюють у собі національні й загальнолюдські цінності духовного життя суспільства і складають одну з сутнісних засад його стратегії у сфері освіти. Вони належать до певної епохи і водночас – на кожному новому витку свого історичного руху вони набувають нового смислу і взаємодіють із цінностями наступного періоду, зберігаючи у них своє конструктивно-позитивне, неперехідне за притаманним їм змістом значення.

Синтез наукових знань у галузі людинознавства, інтеграція яких у педагогіці здійснюється через філософію виховання, свідчить про те, що глобальні філософські системи вже не можуть бути єдиною методологічною базою теорії виховання. Сучасне бачення філософських засад як методологічних дозволяє стверджувати, що вони визначають свою обумовленість певною культурою, вступають у діалогову взаємодію з іншими філософськими поглядами, іншими культурами. До головних принципів, які сьогодні можуть розглядатися як теоретичні засади гуманістичної педагогіки, дослідники відносять:

- рівноправність філософських поглядів у рамках єдиної гуманістичної системи цінностей при збереженні різноманітності їх культурних і етнічних особливостей;
- рівнозначність традицій і творчості, визнання необхідності вивчення та використання вчень минулого і можливості духовних відкриттів у теперішньому й майбутньому;
- екзистенціальну рівність людей, „соціокультурний прагматизм”, діалог [5].

Доречно зауважити, що перехід від попередньої традиційної культури змінив співвідношення механізмів управління поведінкою людей: якщо у традиційній культурі переважали нормативні, то в інноваційній домінують соціальні. Недостатність регуляції суспільними нормами свідчить про зростання значення ціннісних орієнтацій як усвідомлених суб'єктом засад відповідальної поведінки.

Новий погляд на сутність характеристики відношення „людина – світ” висуває низку методологічних положень, серед яких значне місце посідає ідея орієнтації на культурологічні способи пізнання соціокультурних феноменів і самої людини. Сучасна ситуація в Україні диктує необхідність опори на культурогенез нації та аксіосферу, позитивна перебудова якої уможливується в умовах відродження особистостей, притаманних національній культурі. До важливих методологічних орієнтирів нових підходів у обґрунтуванні сутності гуманістичного виховання слід віднести перехід від ідеології до культури.

З огляду на це доречно звернутися до робіт відомого культуролога Маргарет Мід про три типи культур:

- постфігуративну, де діти вчать перш за все у старшого покоління, беззастережно авторитетного для них (культури з патріархальними стосунками, традиціями, що передаються з покоління в покоління, з великими багатодітними і кількопоколінними сім'ями);
- кофігуративну, де діти й дорослі вчать у своїх сучасників і ровесників – культури з орієнтацією на сьогоденний день, в яких традиційність є нестійкою, переважають сім'ї нуклеарного типу;
- префігуративну, де дорослі вчать у своїх дітей.

Не даючи повної характеристики даної культури, дослідниця лише констатує: „Нині ми входимо в період, новий для історії, коли молодь з її префігуративним передбаченням ще несвідомого майбутнього наділяється новими правами” [3, 121]. На доказ цієї тенденції можна навести багаточисельні приклади використання дитячих психологічних образів і характеристик у культурі дорослих (мистецтві, рекламі, шоу-бізнесі), перетворення типово дитячого виду діяльності – гри – в сучасну ігрову цивілізацію. Варто згадати слова видатного педагога Я.А. Коменського: „Діти приносять батькам правила”.

Отже, важливо не лише вчити дітей готовим цінностям, а довести способи користування ними як переживання і відкриття цінностей тим, хто виховується. Вчити цьому може лише той педагог, у структурі особистісних цінностей якого гуманістичні ідеали посідають чільне місце. Такий підхід відповідає провідній ідеї гуманістичної педагогіки – ідеї спільного особистісного саморозвитку педагога і дитини в процесі виховання.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Зязюн І.А. Сучасна освіта у контексті гуманістичної філософії // Діалог культур: Україна у світовому контексті. Філософія освіти: Зб. наук. праць. – Вип.4. – Львів: Світ, 1999. – С.5 – 12.
2. Колесникова И.А. Педагогическая реальность в зеркале межпарадигмальной рефлексии. – СПб, 1999. – 242 с.
3. Мид М. Культура и мир детства: Пер с англ. – М.: Наука, 1988. – 429 с.
4. Швейцер А. Упадок и возрождение культуры: Избранное. – М., 1997. – 245 с.
5. Шиянов Е.Н., Котова И.Б. Становление и развитие гуманистической педагогики. – Ростов н /Д., 1997. – 144 с.

Одержано редакцією 15.05.2002.

УДК: 37: 159. 964. 225

С.С. ПАЛЬЧЕВСЬКИЙ

РОЗВИВАЮЧІ ОСНОВИ КОНТРОЛЮ І ОЦІНКА СУГЕСТОПЕДИЧНОЇ НАВЧАЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Один із найвидатніших педагогів ХХ століття С.Френе у своїх відомих “педагогічних інваріантах” заявляв: “Ніхто – ні дитина, ні дорослий – не любить, щоб за ним наглядали і карали, це завжди сприймається як зазіхання на їхню гідність, особливо, коли це відбувається публічно” [1, 21]. У наступному інваріанті, пов'язуючи покарання з виставленням негативних оцінок учням, стосовно оцінювання знань висловлюється так: “Виставлення оцінок успішності і класифікація учнів принципово є помилковими” [1, 22]. Покарання оцінкою на його думку принижує як учня, так і вчителя. До того ж ніколи не досягається бажаної мети, бо це “... останній засіб” [1, 23]. Нині такий підхід враховує наша педагогічна громадськість, передусім її керівництво, дійшовши до висновку, що “... при оцінюванні вчитель має врахувати рівень досягнення учня, а не ступінь його невдач” [2].

Для сугестопедії контроль і оцінка знань учнів, студентів, курсантів – питання принципове. Сугестопедія за словами Г.К.Лозанова: “... це не директивна, не директивна методика, а м'яка, двопланово стимулююча спонтанну творчість того, хто навчається!” [3, 61].

Викладач-сугестолог на думку болгарського вченого не повинен виражати себе, а підказувати можливість вираження своїм учням” [3, 62]. Для того, щоб стимулювати останнє, позбавити учнів боязні такого самовираження контрольні перевірки у процесі сугестопедичного навчання проходять не як

ЗМІСТ

Вступне слово.....	3
Малафійк І.В. Системний підхід у дидактиці.....	4
Коновалова В.Б. Комунікативність як один з виразників системно-розвивального підходу під час вивчення іноземної мови у вищому навчальному закладі.....	9
Шевчук О.А. Системний підхід у реалізації програми “Основи валеології”.....	11
Пеньковська Н.М. Рефлексія як новоутворення молодшого шкільного віку.....	13
Іванова Л.І. Літературна освіта молодших школярів у системі розвивального навчання.....	16
Воронюк І.В. Розвиваючі психологічні засоби стимулювання творчості молодших школярів.....	18
Єдімент Л.І. Застосування музичних редакторів в умовах системно-розвивального навчання учнів середніх класів.....	21
Поніманська Т.І. Філософсько-педагогічна сутність гуманістичного виховання.....	23
Пальчевський С.С. Розвиваючі основи контролю і оцінки сугестопедичної навчальної діяльності.....	26
Дичківська І.М. Система розвивального навчання О. Декролі як інноваційна педагогічна технологія.....	29
Максим’юк С.П. Суть, передумови та етапи становлення системи розвивального навчання.....	32
Бєлова С.А. Проблеми розвивального навчання в теорії та практиці німецької реформаторської педагогіки початку ХХ ст. (“педагогіка особистості”).....	34
Бандура Р.Р., Рудь Г.В. Розвивальне навчання в історичному аспекті.....	38
Хролець О.І. Виховний і розвивальний потенціал уроків читання.....	41
Мороз Л.В. Проблема засвоєння лексики як розвитку розумової діяльності студентів.....	43
Галатюк Ю.М. Проектування творчої навчальної діяльності з фізики як система дидактичних задач.....	47
Малафійк І.В., Опанасик А.В. Окремі шляхи реалізації продуктивного навчання у системі підготовки майбутнього спеціаліста.....	51
Остапчук М.В., Бабійчук Т.П. Шляхи підвищення ефективності навчального процесу.....	54
Суботіна Ю.А. Сприйняття геометричних образів учнями 5-6 класів на уроках математики за допомогою візуальних засобів POWER POINT.....	58
Малафійк О.І. Про організаційно-педагогічні заходи з розвитку уяви та образного мислення у школярів на комп’ютерній основі.....	60
Пікалова В.В. Педагогічні можливості використання макроконструкцій у пакетах динамічної геометрії.....	61
Семенюк М.П., Степанюк С.В. Оптимізація корекційного навчання молодших школярів із загальним мовним недорозвитком.....	64
Оксенюк О.В. Духовний розвиток – системоутворюючий чинник гуманітарних знань.....	67
Мунтян С.Г. Методологічний аспект навчання студентів іноземних мов.....	69
Соколовська С.В. Рухливі ігри на заняттях з іноземної мови в дитячому садку.....	71
Редько В.Г. Визначальні тенденції в конструюванні змісту шкільного підручника іноземної мови.....	75
Поривай С.Д. Творчий розвиток особистості школяра засобами музичного мистецтва.....	78
Швидків Г.Р. Дидактичні принципи вокального навчання студентів музично-педагогічних факультетів вищих закладів освіти.....	82
Кіндрат В.К. Проблема сенситивних періодів онтогенезу молодшого школяра у фізичному вихованні.....	85
Вербець В.В. Теоретичні основи формування соціологічної культури молоді.....	87
Фіщук В.Г. В.О.Сухомлинський про самовиховання підлітків.....	90
Терешко Л.В. Актуальність проблеми формування загальнолюдських цінностей особистості.....	92
Цюлюпа С.Д. Культура вільного часу студентів.....	95
Граб О.В. Вирішення проблем освіти у вихованні молоді через організацію дозвілля.....	99
Середович В.В. Розвиток пізнавальної активності молодших учнів на основі поєднання навчання з образотворчою діяльністю.....	101
Степанець Л.І. Удосконалення мовленнєвої діяльності школярів в умовах гурткової роботи школи.....	104
Новоселецький М.Ю., Янцур М.С., Дем’яненко І.О., Федорова І.Л. До проблеми адаптації студентів-першокурсників рівненського державного гуманітарного університету.....	105
Бондаренко М.І. Активізація навчального процесу у вищому навчальному закладі через самостійну роботу студентів.....	113
Сілков В.В. Дякі аспекти створення концепції теоретико-методичних основ особистісно-зорієнтованого навчання математики молодших школярів.....	117
Ікуніна З.І., Трубник І.В. До питання формування розумових операцій у дошкільників при проведенні дидактичних ігор та занять.....	121
Семеног О.М. Формування мовної особистості майбутнього вчителя.....	125
Дронова О.О. Психолого-педагогічні умови розвитку дитячого малюнка засобами казки.....	130

Іванова А.В. Проблема формування національної самосвідомості молоді в системі розвиваючого навчання.....	134
Огурцова С.В. Особливості занять ліпленням у контексті “Базового компонента дошкільної освіти в Україні”.....	137
Джура О.Ф. Основні наукові принципи Б. Яворського у вченні про ладову організацію музичного мистецтва.....	140
Гаврилова Г.П. Літературна підготовка майбутніх учителів-словесників в умовах національного відродження (народознавчий аспект).....	144
Герман Н.В. Безпека життєдіяльності дитини у педагогічних поглядах М.М. Коцюбинського.....	148
Водолага Н.В. Добір методів навчання в роботі з дітьми різного віку.....	150
Ярмак Т.М. Деякі питання підвищення ефективності індивідуальних занять з фортепіано.....	155
Журба Л.В. Навчання домашнього читання англійською мовою на комбінованих факультетах (англійська мова як друга спеціальність).....	160
Георгян Н.М. Ритміка як засіб розвитку рухової культури дітей старшого дошкільного віку.....	166
Маркус Н.В. Особливості застосування інформаційних технологій як засобу гуманізації навчання молодших школярів.....	171
Гумінська О.О. Розвивальне навчання на уроках музики.....	173
Відомості про авторів	177

Наукове видання

Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти

Збірник наукових праць

Наукові записки Рівненського державного гуманітарного університету

Випуск 23

Заснований в 1996 р.

Відповідальний за підготовку збірника до видання Янцур М.С.

Редактор збірника наукових праць Малафіїк І.В.

Технічний редактор Курченко Н.Б.

Комп'ютерна верстка Хомяк О.Л.

Здано до набору 12.08.2002 р. Підписано до друку 31.10.2002 р.
Формат 60x84 1/8. Папір офсетний № 1. Гарнітура Times New Roman. Друк різнографічний.
Ум. друк. арк. 25,65. Обл. вид. арк. 26,54. Замовлення № 15/1. Наклад 100.

Адреса редакції: 33028 м. Рівне, вул. Остафова, 31
Рівненський державний гуманітарний університет, кафедра професійної педагогіки і трудової підготовки
(к. 98, тел. 22-11-18)

Віддруковано в редакційно-видавничому відділі
Рівненського державного гуманітарного університету
33028 м. Рівне, вул. С.Бандери, 12, тел. 26-48-83

О – 59   **Оновлення змісту, форм та методів навчання і виховання в
закладах освіти: Збірник наукових праць. Наукові записки
Рівненського державного гуманітарного університету. Випуск 22. —
Рівне: РДГУ, 2002. — 180 с.**

ISBN 966 — 7281 — 07 — 4.

Збірник наукових праць містить статті з актуальних проблем теорії і практики розвивального навчання, а також з питань педагогіки, дидактики, методики навчання, виховання і профорієнтації дітей та учнівської молоді в закладах освіти.

Опубліковані матеріали можуть бути корисними для науковців, практичних психологів, учителів, викладачів та студентів педагогічних університетів, інститутів та коледжів.

УДК: 37: 371: 372: 373: 374: 376: 378: 379

ББК 74.20